

ЖАКШЫ МУГАЛИМ БОЛУУ ТҮГӨНБӨГӨН ТҮЙШҮКТҮ ТАЛАП КЫЛАТ

Бүгүн биз тажрыйбалуу мугалим, Биринчи Май айылдык аймагы боюнча депутат, Мамлекеттик тил мугалимдеринин Москва райондук усулдук бирикмесинин жетекчиси, окуучулары бир нече жолу областтык олимпиадалардын жеңүүчүлөрү, Мурас бий тобунун жетекчиси, Кыргыз Республикасынын билим берүүсүнүн отличниги, Москва районундагы №4 Ак-Суу орто мектебинин кыргыз тили жана адабияты боюнча мугалими Сулайманова Жаңылай Эсенкановна менен маек курдук.

Саламатсызбы №4 Ак-Суу орто мектебинде иштеп келе жатканыңызга канча жыл болду?

Окуу жайды аяктагандан кийин алгачкы эмгек жолумду №16 орто мектебинен баштагам. 1996-жылы азыркы иштеп жаткан мектебиме келип, мамлекеттик тил боюнча мугалим болуп ишке киргем. Ошол убакыттан бери үзгүлтүксүз иштеп келе жатам. Билим берүү тармагына өзүмдүн салымымды кошуу менен бирге, окуучуларды тарбиялап келем. 2008-жылы демилге көтөрүп кыргыз класстарды ачкам.

Кыргыз классты ачууңузга эмне себеп болду?

Негизи Москва районунда СССР убагында орус улутундагы жашоочулар көп болгон. Райондун борборунда бир гана кыргыз мектеп бар. Дагы бир мектеп орус кыргыз аралаш мектеп болчу. Мурда кыргыз класстарга зарылчылык болгон эмес. Акыркы жылдары орустардын көбү Россияга кетип, Чүй аймагына ички, тышкы миграциянын айынан кыргыздар көп көчүп келген. Алардын көбү орусча билишпейт. Жалгыз кыргыз мектепте орун жок. Биздин мектеп жайгашкан аймактан алыс болчу. Ошондуктан балдарга ыңгайлуу болсун деп, аракет кылып, кыргыз класс ачтым. Албетте, аябай көп

кыйынчылык болду. Окуу китептери, мугалимдер менен камсыз кылыш керек эле. Район боюнча китеп чогултуп, спонсорлорду таап китеп сатып алууга туура келди. Айылдык мектептерден китеп алып, жылдын аягында кайра жеткирип берип жүрдүм.

Окуучуларга билим берүүдө кандай методикаларды колдоносуз?

Мен окутууда тең салмактуулукту сактаганга аракет кылам. Себеби, өзүм менен өзүм болуп эле сабак өтө берсем кызыксыз болуп калат. Сабакты класста кандай кырдаал болуп жатса, ошону колдонуп өтө берем. Мисалы, класска келсем балдар чуркап же мушташып жатса, жүрүш - туруш маданияты жөнүндө сөз баштап, сабактын темасына ылайык мисал келтирип, ошол сүйлөмдү талдап, окуучуну мисал катары айтам. Бул балдар үчүн кызыктуу. Экинчиден тарбиялык жактан да маанилүү. Бир ок менен эки коён атам. Анан бала өзү түшүнбөгөн эрежелерди жаттатканга каршымын. Окуучу ошол жыйынтыкка өзү келсе, ал аны унутпайт. Маанилүүсү теманы түшүнөт. Схема менен түшүндүрөм. Себеби миң уккандан бир көргөн артык дегендей эсинде калат. Окуучу логикалык ой жүгүртүүсүн жакшыртат. Кырдаалдык картинкалар менен иштетем. Долбоор ыкмасын да көп колдоном. Бул тапшырманы аткарууда окуучуга ойлонууга эркиндик берет.

Билим берүүдөгү жаңычылдыктарга токтоло кетсеңиз.

Билим берүүдө көп жаңычылдыктар бар. Бирок проблема ошону бардык эле мугалимдер билеби, колдоно алабы? Азыркы учурда өздөрү ар кайсы жакта жүрүп, диплом сатып алган мугалимдер да арбын. Өз кесибин сүйгөн, изденген адистер да бар. Азыр жаңыча иштеп, жакшы натыйжага жетүүгө көп шарттар бар. Ал ар бир мугалимдин жеке каалоосунан көз каранды.

Жаңычыл мугалим кандай болушу керек?

Жаңычыл мугалим деген менин оюмча ар тараптуу өнүккөн, чыгармачыл адам. Эски көз караштан арылып, мени уккула, мен мугалимин, меники дайыма туура деген догма ойдон алыс. Мугалимдин сөзү менен иши дал келиш керек. Ар бир окуучуга жекече мамиле кылуу менен анын эмнеге жөндөмдүү экенин билип, жөндөмүн өстүргөнгө аракет кылып, ага шарт түзө билген мугалим – жаңычыл мугалим.

Эгерде биздин билим берүү системасына өзгөртүү киргизилип калса, сиз кандай сунуш киргизет элеңиз?

Билим берүү системасында мен эң биринчи кагазды азайтмакмын. Эч кимге кереги жок маалыматтар, отчеттор көп. Азыр маалыматтык технологиянын заманы. Ал эми бизде болсо кагаз иши өтө көп. Жаңы гана бир отчетту дайындап жөнөтсөң, 15 минутадан кийин кайра башка маалыматты жибергиле деп тажатат. Ошондой эле программаларды өзгөртмөкмүн.

Сааттар туура эмес бөлүнгөн. Кээ бир кереги жок сабактарды алып салмакмын. Мисалы, мен өз сабагым боюнча алганда окуу китептерин кайра иштеп чыгыш керек. Ошол окуу китептерин түзүүдө практик мугалимдерди кошсо жакшы болмок. Эч кимге жашыруун эмес, азыр тааныштары бар, мектепте бир да күн иштебеген эле адамдар окуу китептерин чыгарышат, анан ошол китептер менен окутууга туура келет. Китепте берилген тексттерди окуп, балдарга кантип түшүндүрөм - деп ойлонгон күндөр болот.

Кыргыз адабиятынан берилген материалдар талапка ылайык келбейт. Кыргыз адабиятынын тарыхын ирети менен жөнөкөйдөн татаалга өткөрүү ыкмасы менен түзүлсө жакшы болмок.

Балдардын билим алууга болгон кызыгуусу эмнеден көз каранды?

Баланын билим алууга кызыгуусу бир катар факторлордон көз каранды. Албетте, биринчи ал баланын психикалык даярдыгы. Тилекке каршы, азыркы учурда бардык эле ата-энелер баланын ички дүйнөсү менен эсептешпейт. Баланын алдында өз милдеттерин билбейт. Окуйбу, окубайбы, эмнеси бар, эмнеси жок, иши да жок ата-энелер көп. Экинчиден материалдык жактан даярдыгы. Ар бир баланын таза, жарашыктуу кийиниши. Эгер ата-энеси материалдык жактан камсыз кыла албаса бала чүнчүп, уялып окугусу да келбейт. Үчүнчүдөн, мугалимдин кесипкөйлүгү. Баланын тилин таап, байланышып иштешип кетсе, бала да мугалимге тартылып окууга аракет кылат.

Мугалимдин берген билими окуучуларынын жетишкендиктеринен билинет. Сиз окуткан окуучулар кандай жетишкендиктерге ээ.

Окуучуларым Улуттук тестирлөөнүн жыйынтыгы боюнча дайыма 4, 5 алып келишет. Аттестация болгондо кыргыз тилинен билим сапаты 84 пайызды түзгөн. Райондук, областтык олимпиадада дайыма байгелүү орундарга ээ болушат. Мектепти бүтүп кеткен окуучуларым жогорку окуу жайларында кыргыз тилинен жогорку балл алышып, мага ыраазычылыгын билдиргендери да бар. Негизи менин окуучуларым аябай сабаттуу.

Класс жетекчи катары айтсаңыз, окуучуларды тарбиялоодо эмнеге көңүл буруу зарыл?

Мен дайыма 2 класс менен иштейм. Ар бир класс өз класс жетекчисине окшош болот. Быйыл 11 - классым бүтүп жатышат. 6-классым да бар. Мен класс жетекчи катары эң негизгиси ишенимге ээ болуу деп ойлойм. Ар бирине жекече мамиле кылам. Биринин сырын бирине айтпайм. Ар бир баламдын өзгөчөлүгүнө жараша мамиле кылып келем. Көбүнчө психологиялык жактан жардам берем. Өз алдымча психологиялык китептерди көп окуйм. Мени менен сүйлөшкөн, сырдашкан балдарга жагат.

Ата-энеси мигрант балдардын тарбиясы кандай болот?

Ата-энеси мигрант балдарга жетиштүү көңүл бурулбайт. Алар туугандарынын же чоң атасынын үйүндө калышат. Алар өздөрүн эч кимге кереги жоктой сезишет. Алардын жан дүйнөсү мээримге, сүйүүгө, эркелетүүгө муктаж болот. Мен аларга өзгөчө көңүл бурганга аракет кылам. Кандайдыр бир маселе жаралса 4-5 саатка чейин калып сүйлөшкөн учурларым болот. Кээде түнкү саат үчтө чалат, ыйлайт. Түн уйкудан бөлүнүп, көңүл бурууга, сороотууга туура келет.

Ата-энелер менен иш алпарууда эмнелерди эске аласыз?

Ата-энелер менен иш алып баруу да жекече мамилени талап кылат. Азыркы коомго жараша ата-энелердин мугалимге болгон мамилеси да башкача. Мугалимди көбү сыйлабайт. Ата-энелер өзүнүн милдеттерин билбей мугалимдерге асыла беришет. Кээ бир ата-энелерде маданият, этика деген жок. Алардын алдында мугалим бир байкуш. Ата-энесинин мамилесин көргөн бала эртең ошол эле мамилени жасайт. Ошондуктан ата-энелер менен иштөө да өзүнчө бир илим.

Жаш мугалимдерге кандай кеп-кеңештерди бересиз?

Мугалим болуу - бул өзүнчө бир татаал, ары сыймыктуу түйшүк. Жакшы мугалим болуу түгөнбөгөн түйшүктү талап кылат. Дайыма изденүүнүн, эмгектин, чыгармачылыктын адамы бул - мугалим. Окутуу менен бирге, өзү да окуган адам. Айткан сөзү, кылган иши менен үлгү боло алган инсан. Сабак башталгандан бүткөнгө чейин тынымсыз ойлонуп, түшүндүрүп, кайра сураган адам. Мугалим болуу бул - искусство.

Изденүүдөн, жаңылык киргизүүдөн улам, бий тобун түзүп калдыңызбы? Кыргыз тилчи мугалим кандайча “Мурас” бий тобун түзүп калды?

Ооба, кызыктуу суроо. Мен негизи аябай патриотмун. Кыргыз десе жанымды бергенге даярмын. Башка улуттар арасында кыргыздын улуттук бийлерин көрсөтүп, балдардын талантын ачканга аракет кылдым. Алгач майрамдарда, иш-чараларда кыздар эле бийлешчү. Анан эркек балдар бийлесе кандай болот экен деп, сынап көрүүнү чечтим. Кастинг болду. Ондон ашык бала келди. Баарын бийлетиپ көрдүм. Баарынын эле чыдамы жеткен жок. Аягында 4 бала калды. Мына ошол балдар менен группа түзүлдү. Алгач мектепте, кийин сынактарда чыга башташты. Райондук деңгээлде иш-чараларда катыша баштады. Ресторан, кафелерге чакыруу келе баштады. Ошентип популярдуу болуп кетти. 2019-жылы биринчи бийчилер бүтүп кетишти. Андан кийин кайра жаңы балдарды үйрөттүм.

Мугалимдик кесиптен тышкары эмне менен алектенесиз?

Мугалимдик кесиптен башка котормочулук менен да алектенип келем. Райондун деңгээлинде официалдуу стилде котормолорду жасайм. Көркөм стилде которуу оңой. Ал эми расмий стилде документтердин мазмуну туура берилиши зарыл катасыз, так которулуш керек. Үзүрлүү эмгектенгенимден улам райондо мени жакшы билишет. Бардык мамлекеттик уюмдар, өкмөттүк эмес уюмдар менен иштейм. Алпаруучулук да өнөрүм бар. Эки тилде эркин сүйлөгөндүктөн орусча, кыргызча тойлорду, мааракелерди алып барам. Андан

тышкары кайрымдуулук иштерди жасайм. Алымдын жетишинче муктаждарга кийим-кече, тамак-аш, акчалай жардам берем. Үй-бүлөм менен чогуу эс алганды жакшы көрөм. 3 балам, 3 неберем бар, алар менен чогуу бош убактымды чогуу өткөргөнгө аракет кылам. Түймө түйгөндү жакшы көргөндүктөн ар кандай түймөлөрдү түйөм. Убактымды баарын текке кетирбестен, иштеген ишимде да, үй-бүлөмдө да пайдалуу иштерди жасаганды жакшы көрөм.

Изденип, ийгилик артынан ийгилик жараткан Жаңылай Эсенкановна бар болуңуз. Ишиңизге ийгилик, үй-бүлөңүзгө бакыт каалайбыз.

Маектешкен Кыргыз билим берүү академиясынын ага илимий кызматкери Мансапова Гулира